

»Ena od tez, ki se med tukajšnjimi poznavalci razmer vse bolj uveljavlja, predvideva, da bodo na Balkanu nastale nekakšne verske alianse. V eno od njih naj bi vstopile Srbija, Črna gora, Romunija, Bolgarija in Makedonija, in ta naj bi se na severu naslanjala na Rusijo. Druga bi bila muslimanska aliansa, v kateri bi bila muslimanska skupnost v Bosni in Hercegovini prek Sandžaka povezana z muslimani in Albanci na Kosovu in v Albaniji, s Turčijo kot zaščitnico. Hrvaška in Slovenija bi v tem primeru pripadali nekakšni katoliški zvezi, ki bi se naslanjala predvsem na Avstrijo in Italijo ter deloma na Madžarsko.«

pnost v Bosni in Hercegovini prek Sandžaka povezana z muslimani in Albanci na Kosovu in v Albaniji, s Turčijo kot zaščitnico. Hrvaška in Slovenija bi v tem primeru pripadali nekakšni katoliški zvezi, ki bi se naslanjala predvsem na Avstrijo in Italijo ter deloma na Madžarsko. Toda ker so bile dolga leta hudo sprte tudi posamezne države, ki pripadajo istim veram ali paktom, je neverjetno, da bi takšna razdelitev na bloke lahko zagotovila trajen mir. Možnost dolgoročne rešitve položaja na Balkanu zato vidim predvsem v že vzpostavljenih ministrskih konferencah balkanskih držav in v vstopu v Evropsko skupnost.

- Ali to pomeni, da voditelji novih držav in med njimi tudi Slobodan Milošević v zgodovini ne bodo zapisani kot uspešni ustanovitelji nacionalnih držav in združitelji svojih narodov?

Skoraj pol stoletja smo bili pod vplivom nekakšne transnacionalne ideologije, ki je zavirala razvoj nacionalne zavesti v državah jugoslovanske skupnosti. Po zlomu sistema je bilo zato normalno pričakovati, da se bodo posamezni narodi začeli iskati predvsem na področju svoje nacionalne zavesti. To je vidno tudi v ustvarjanju slovenske države. Ko govo-

rimo o Slobodanu Miloševiću, je jasno, da je svoji politiki postavil razumen in normalen cilj - da se vsi Srbi, ki so sedemdeset let živeli v eni državi, tudi v novih okoliščinah zberejo pod streho ene države. Takšen program je seveda dobil široko podporo Srbov v vseh delih bivše Jugoslavije. Toda Miloševiću je mogoče očitati kot slabost to, da ni dovolj preračunal razmerja moči v evropskem in jugoslovanskem prostoru, ki bi bile potrebne za doseg takšnega nacionalnega cilja. Druga napaka je, da je poskušal svoje cilje doseči z metodami, ki ob koncu dvajsetega stoletja niso primerne za reševanje takšnih vprašanj. O Tudmanu morajo seveda soditi predvsem prebivalci Hrvaške, ki so ga izvolili in mu priznavajo, da je po tisoč letih znova ustvaril hrvaško državo. Kljub temu mislim, da tudi Tudmanova vloga ni brezmadežna, predvsem zaradi metod, ki jih je za doseg tega cilja uporabila oblast na Hrvaškem. To posredno velja tudi za vse druge politike v bivši Jugoslaviji. Vsak od nekdanjih jugoslovanskih republiških voditeljev je zaradi enostranskih odločitev ali zagovarjanja nasilja brez dvoma deloma odgovoren za vojno in uničevanje, ki je sledilo. Slava teh ljudi je zato trenutna, ne pa trajna. V zgodovini se pravzaprav nikoli ne ve, kakšna bo končna sodba. V Srbiji smo sedaj priča temu, da je na seznam »sto najbolj zaslužnih Srbov« prišel celo Milan Nedić, ki je desetletja veljal za izdajalca.

- Kakšni bodo po vašem mnenju v naslednjih letih odnosi med Slovenijo in Jugoslavijo oziroma Srbijo in Črno goro?

Mislim, da je Slovenija imela pravico, da se osamosvoji in izstopi iz Jugoslavije, prav tako kot so storili drugi narodi ob razpadu Jugoslavije. Mislim tudi, da so vsi, ki so sodelovali pri razdruževanju, ravnali zelo kratkovidno, ko so dopustili, da so se zaostri odnosi med Slovenijo in Srbijo, ki sicer nikoli v zgodovini nista imeli slabih odnosov. Osebo bi bil vesel, če bi se čimprej vzpostavili normalnejši odnosi med ZR Jugoslavijo in Slovenijo, ki bi ne glede na vse politične in civilizacijske razlike omogočili plodno sodelovanje obeh narodov. Paničeva ponudba, naj bi Slovenija in Jugoslavija priznali druga drugo, morda res ni prišla v pravem trenutku, toda v prihodnosti medsebojno priznanje ostaja edina racionalna pot. Za Slovenijo je seveda danes pomembnejše, da ima dobre odnose predvsem s sosedi in šele nato z državami, kot je Jugoslavija, prav tako pa tudi Jugoslavija svojo politiko oblikuje predvsem glede na interese in države v svoji okolici. Vendar so nas zgodovina in gospodarski interesi tako tesno povezali, da bodo Slovenija in Srbija ter Črna gora oziroma Jugoslavija še naprej ostale pomembne partnerice. V politiki in diplomaciji namreč dejanja narekujejo predvsem interesi in ne čustva.

Igor Mekina, Svetlana Vasović

Piše Petar Luković*

Torek je in ves Beograd se je odpravil na prijeten sprehod pod ničlo; le nekaj sto tisoč ljudi poskuša z močjo svojih nog premagati stavko mestnega prevoznikega podjetja. Neveseli, jezni in depresivni obrazi se zaletavajo na ozkih pločnikih in sami sebe prepričujejo, da deset kilometrov po mestnem asfaltu ni nič strašnega. »Kaj se pritožujete,« beograjskim peščem govori gospa z ruto in v krznem plašču, ki je že pozabil, kdaj so ga kupili, »kako je šele srbskim borcem v naši Bosni in Dalmaciji!«

Na savskem mostu je ob pol štirih popoldne približno deset milijonov ljudi; med pešačenjem proti Zemunu, kjer nameravam kupiti avtobusno vozovnico (zvečer potujem v Ljubljano), špijonsko nastavljam uho in poskušam zaznati »utrip ljudstva«. »Za vse to so krivi Hrvati in tisti ustaš Tudman,« trdi vodja okteta, ki pred mano pogumno juriša na košavo. »Ce bi vedel, kdo je kriv za to, bi mu jebal mater,« se dela neumnega neki vročekrvni upokojenec. »Sankcije vendar, čemu se čudite,« ponuja rešitev mlajša oseba administrativnega kova. »Kakšne sankcije, neki, kaj ne vidiš, da je stavka?« se vključi v razpravo mulec v usnjeni jakni.

Beograjski veter pretrga diskusijo. Potrpežljivo in ponižno meščanstvo hodi z občutkom razumevanja za vse srbske tegobe tostranskega in onstranskega sveta.

Zvečer pred železniško postajo čakamo na avtobus; petčlanska črnogorska delegacija, ki v Ljubljano potuje na srečanje Mednarodne zveze novinarjev (IFJ), je vzela s sabo - kot dodatno gradivo za razpravo - nekaj zabojev krstača, vranca in slavne črnogorske »loze«. Predstavniki iz Srbije (Gordana Logar, Željko Vuković in spodaj podpisani) nimajo nič, vse v skladu z latinskim opravičilom: »Tisti, ki nič nima, mu ničesar ne manjka.«

Avtobus zamuja skoraj pol ure. Da ni tudi naš šofer postal žrtev nepravilne in okrutne stavke, ki je samo del ultraplanetarne zarote proti resnicoljubnemu srbskemu narodu? Eden od potnikov je veliko realnejši: »Da se Mojster ni zapil?« Ni. Samo zamudil je 36 minut, nas na hitro vkrcal in odpeljal.

V nasprotju z vsemi drugimi znanimi avtobusi, ki so idiotsko skonstruirani tako, da po Srbiji vozijo na nafto, katere trenutna cena je dve marki za liter, naš avtobus deluje kot grelec in kot savna. Nekje pri Vrbasu (ki se je medtem odcepil od pridevnika Titov) temperatura v njem doseže okoli 190 stopinj; domišljam si, da slišim, kako se ljudje prijetno cvrejo; začutim topli vonj pečenke.

»Mojster, izključi gretje, zadušili se bomo,« zakliče nekdo iz teme.

Mojster izključi gretje in v desetih minutah je okoli nas ledenica; domišljam si, da slišim, kako poka led; začutim hladni vonj globokega zamrzovanja.

»Mojster, vključi gretje, pomrli bomo,« zakliče nekdo drug iz teme.

KO TO TAMO NEBA

O srbskem policajcu, ki je profesionalno preučeval ameriške policijske filme in vzljubil Clinta Eastwooda, in o slovenskem cariniku, ki je profesionalno preučeval stare nemške filme in odkril, da je g. Mengele simpatičen gospod z aristokratskimi manirami ali: zakaj je vožnja z avtobusom iz Beograda v Ljubljano še najbolj podobna Šljanovim filmom

Mojster popizdi in nam to nazorno pokaže: v opisu njegovega delovnega mesta ni navedeno, da mora spolno občevati s potniki, še manj pa, da jim mora izpolnjevati želje. Če to komu ni všeč, lepo prosim, bo odprl vrata in naj vzame pot pod noge. Sicer pa, doda šofer, danes ste se po Beogradu že dovolj nahodili, tako da vam nekaj sto kilometrov ne bo povzročalo nikakršnih težav.

Vsi so tiho in gledajo Vojvodino v temi.

Ko Vojvodina ni več v temi, to pomeni, da smo na meji. Deklica, ki se predstavlja kot vodja potovanja, rafalno izstrelji navodila: prepovedano je zapuščati avtobus, prepovedano je spati, ko vstopi policaj, prepovedano je vstajati, medtem ko je organ v avtobusu, prepovedano je razmišljati o WC-težavah, prepovedano je biti preveč vesel, prepovedano je biti preveč žalosten, prepovedano je razpravljati z uniformirano osebo, ni pa prepovedano dihati.

Srbski policaj, ki je profesionalno preučeval ameriške policijske filme in vzljubil Clinta Eastwooda, nas je poskušal prepričati, da se je Dirty Harry preselil na mejni prehod Bački breg. Edine razlike, ki obstajajo med njim in Harryjem, so prav gotovo malenkostne: moj srbski policaj ni visok, nasprotno; tudi čeden ni, nasprotno; ni očarljiv, to še najmanj; ne zna angleško, zna pa v srbsčini zastavljati vpraša-

nja. Kam greš, zakaj, kako, s kakšnim name-
nom, kje delaš?

Nekaj Albancev demonstrira prijaznost, za katero bi zaslužili oskarja, skoraj se raztopijo od blaženosti, ker je srbski carinik, ki je bil vse življenje njihov idol, nagovoril prav njih. Vsi Albanci delajo v Novem mestu, razen enega, ki pogumno pove, da živi na Reki.

»In kaj delaš tam?« vpraša Dirty Harry, pripravljen, da potegne kot v filmu Unforgiven.

»Prodajam semenke in praženo čičerko,« odgovori Albanec.

Dvoboj pogledov ob udarjanju z rdečim potnim listom ob dlan se konča s politično oceno našega junaka, da je Albanec O. K.

Avtobus si oddahne.

Madžarski policaj, ki je profesionalno preučeval sovjetske policijske filme in vzljubil Josifa Visarionoviča Stalina kot svojega najljubšega igralca, vsak potni list vzame v roke kot steklenico vodke: pazljivo, nežno, ne da bi umaknil ubijalski pogled, ki ga je mesece vadil pred ogledalom.

Željko Vuković, dopisnik Borbe iz Sarajeva, ki se mu je komaj uspelo prebiti iz okoljene-
ga mesta v Beograd, se mu zdi posebej sumljiv: lastnik rdečega jugo potnega lista, izdane-
ga v Bosni, je že po pravih službe potencialni begunec. Madžarski policaj kot vsi pošteni policajci sveta udarja s potnim listom ob dlan,

potem pa na podlagi politične ocene, ki jo izrazi s prikimavanjem, potrdi, da je Zeljko Vuković O. K.

Avtobus si oddahne že drugič.

Gledamo Madžarsko v temi in slišimo, kako se avtobus najprej duši, potem kašlja, nato pa izpusti svojo svetosavsko-mehanično dušo nekaj kilometrov pred madžarskim mestom Bajo, sredi zaledenele poti in redke megle v bližini redkega, grdega gozda. Mojster šofer, že psihično pripravljen na vsa neumna vprašanja potnikov (imbecilnosti kot: »Zakaj smo se ustavili?«), mirno pojasnjuje, da gre za naraven pojav, ker nafta zmrzuje, kadar ji je hladno.

Tisti, ki pogosteje potujejo na tej relaciji, šepetaje razširjajo govorice, da je avtobus pravzaprav ostal brez goriva, ker se voznikom nafto bolj splača kupovati na Madžarskem kot v gospodarsko opustošeni domovini. Z drugimi besedami, ustavili smo se, ker se je Mojster zajebal. V rezervoar je natočil manj, kot bi moral.

S kanticno pod pazduho in v spremstvu spre-
vodnika Mojster izstopi iz avtobusa, da bi »odtajal gorivo«; hrustljivo zapečeni in globoko zamrznjeni potniki dremajo, spijo ali smrčijo. Skozi zamegljena okna opazujemo, kako se Mojster in njegova moška Margareta motata okoli rezervoarja, gledamo, kako žarometi osvetlijo Mojstra, slišimo top udarec in naenkrat Mojstra ni več; postane nam jasno, da ga je nekaj podobnega avtomobilu (trabant) podrl, ob spoznanju, da Mojster leži na cesti, pa v avtobusu zavlada panika. »Ubili so nam šoferja,« zavrešči potnica ženskega spola, ki ji uspe prebuditi smrčače in spalce.

Nekaj potnikov izstopi iz avtobusa in na cesti poskušajo zaustaviti kako vozilo, preostali molijo k Vsemogočnemu v želji, da bi bila vse to samo madžarska nočna mora. »Jebem jim mam paprikarsko,« skozi zobe psuje eden od zaledenelih potnikov, »ti Madžari sploh nočejo ustaviti.«

Mojster še vedno negiben leži na cesti; nadenj se sklanjajo Margareta in še trije najpogumnejši. Naenkrat se, neposredno po ukazu Vsemogočnega, iz teme pojavi rešilni avto; Mojstra, ki ne ve zase, naložijo vanj, Margareta pa sede za volan našega avtobusa in se ves čas čudi, kako ji je uspelo uiti zli usodi, ki je doletela Mojstra. »Za toliko me je zgrešil,« se Margareta obrne in pokaže noht.

»Raje glej, kako voziš,« si drzne nekdo reči sam zase. Drug drugega prepričujemo, da je Mojster gotovo še živ, da pa imamo srečo, ker bomo čez deset minut že v Baji, kjer se bomo presedli v slovenski avtobus, s katerim bomo nadaljevali pot v Ljubljano. Vožnja skozi Bajo gre kot po maslu: hitro in elegantno. Skozi isto leđeno steklo kot prej vidimo slovenski avtobus, toda samo za hipec. Naša Margareta, ki je postala Mojster No. 2, nas vozi v neznanu; nobeden od potnikov si ne upa zastavljati vprašanj. Po polurnem tavanju se ustavimo

* Petar Luković je urednik neodvisnega beogradskega tednika VREME, ki je bil kot gost povabljen na okroglo mizo Mednarodne zveze novinarjev, ki je 4. in 5. februarja potekala v Cankarjevem domu v Ljubljani.

pred poslopjem, ki izgleda in diši kot bolnica; bolnica je v Baji, toda kot da ne bi bila. Sedimo, čakamo, molčimo in se sprašujemo, kaj je s slovenskim avtobusom; nam bo sprevodnik, imenovan Margareta, dovolil, da odpotujemo tja, kamor smo se namenili? In potem pride Margareta. Besna kot ris pripomni: »Mojstra ni v tej bolnišnici. Iskali ga bomo naprej.« V varstvu teme od nekod z zadnjih sedežev prileti vprašanje: »Zakaj nas vendar lepo ne pustiš pri slovenskem avtobusu in potem v miru obiščeš šoferja?« Margareta zavre, se obrne proti publiku in prezirljivo reče: »Kakšni ljudje pa ste? Človeka je povozil avto, ne vemo niti, ali je živ ali mrtev, vas pa skrbi samo to, kako boste svojo rit spravili naprej! Sramota!«

»Prav imaš, Mojster,« zakliče nekdo iz teme.

Vožnja skozi Bajo med tretjo in polšesto zjutraj je neverjetna turistična pustolovščina, katere vrhunec so obiski lokalnih bolnišnic. Končno dobra novica: Mojster je živ. Slaba novica: ima polomljeno ključnico in stegnenco ter kontuzijo glave, s čimer si je prislužil dolgotrajno bolniško.

Pohitimo k trgu v Baji, kjer so nas samo štiri ure čakali potniki iz Slovenije; nič nas ne vprašajo, nič jih ne vprašamo, jezno gremo drug mimo drugega in se medsebojno obtožujemo v nemi tišini ter prosimo Boga, da bi bile te štiri ure vse, kar nam je mislil naprtiti na pleča.

Naš novi Mojster je vesel Slovenec, njegova Margareta pa togotljiv Dalmatincec, tu je tudi deklica, ki se še naprej izdaja za vodjo potovanja in nam obljublja, da bomo »kolikor hitro se bo dalo, brez ustavljanja« prišli v Ljubljano. Novinarska enklava sklupa stave, kdaj bomo zagledali Laibach: optimisti vse karte stavijo na eno popoldne, realisti na tretjo, pesimisti pa na peto popoldne.

Srbski poslovnež, ki se nam je pridružil v Baji, zmajuje z glavo in vsakih dvajset sekund pogleduje na uro ter glasno potrdi svojo slutnjo, da je to najhujše potovanje v njegovem življenju.

Nihče mu ne verjame.

Opazujemo Madžarsko podnevi: ravnina, ravnina in ravnina.

Srbski poslovnež ne zapre ust: pojasni nam, da je čas denar, da že zamujamo, da gre za njegov posel, da se to na Zahodu ne dogaja, da je to nedopustno.

Umolknje šele, ko na mejnem prehodu Dolga vas v avtobus vstopi slovenski carinik, ki je profesionalno preučeval stare nemške filme in odkril, da je g. Mengele zelo simpatičen gospod s finimi aristokratskimi manirami. Bil je leden kot špricer, njegove obrvi so bile nemarno privzdignjene in vsak potni list je pogledal s svojimi mikroskopskimi očmi, pri tem pa zahteval, da se mu takoj, na kraju smem, odgovori: kdo, kje, kako, od kod, zakaj.

Željko Vuković v njegovem vrednostnem sistemu sploh ni imel možnosti; seveda uradno, po telefaksu poslano vabilo iz Ljubljane, naslovljeno nanj osebno, ni nič pomagalo; seveda g. carinika niso omajala prepričevanja Vukovićevih kolegov; popolnoma naravno je

bilo, da je med udarjanjem s potnim listom ob dlan ugotovil, da se mu zdi, da je vse to zelo sumljivo.

Človek na sedežu št. 6, očitno upokojenec, je g. cariniku izročil svoj rdeči potni list z razumljivim strahom pred uniformirano osebo; gospod carinik je pogledal potni list, dvignil pogled in s temperaturo minus 273 stopinj upokojenca razveselil z izjavo, da »vizuma ne bo dobil, ker je bil prav včeraj sprejet sklep, da jugoslovanski potni listi, izdani v Sloveniji, ne veljajo več«. Eden od potnikov je postavil na kocko svoje življenje in uniformiranca vprašal, ali je bil ta sklep kje objavljen. Prezirljivi pogled carinika je potrdil, da ga dolgočasi pojasnjevanje nečesa tako samoumevnega: on je Oblast, on je Gospodar življenja in smrti, on je Sklep.

Medtem ko izstopamo iz avtobusa, da bi počakali na razsodbo (obsojen bo na vizum za sedem dni), upokojenec na sedežu št. 6 vse teže diha. »Infarkt,« zakriči ženska, ki je pokopala že prvega Mojstra. Uniformirani ne dovoli, da bi iz njegove pisarne poklicali prvo pomoč. Dva potnika tečeta v menjalnico, kjer je telefon; srbski poslovnež nas gleda s pogledom parolo: »Kaj sem vam rekel?« Okoli hropečega upokojenca visi grozd ljudi, ki dajejo izvirne nasvete: »Odpnite mu srjaco.« »Položite ga horizontalno.« »Vzemite njegove dokumente.«

Vsemogočni nam iz nebes že drugič pošlje rešilni avto. Izkušnja je novega Mojstra izmodrila, da se je natančno pozanimal, kje je bolnišnica. Izvemo, da je v Murški Soboti, kar po pravilih našega potovanja pomeni, da se ji ne bomo mogli izogniti. Medtem čakamo na milost uniformiranca; vsi dobijo vizum (nezasluženo, seveda, toda policaj je mehkega srca), razen hudo sumljivega Vukovića. Policija - tako pojasnjujejo Vukoviću - nima nič proti temu, da je po vseh predpisih povabljen v Ljubljano na mednarodno novinarsko konferenco, toda policija želi faksirano potrdilo ministrstva za notranje zadeve, da se Vukoviću lahko dovoli vstop v Slovenijo.

Ne, z njihovega telefona ni mogoče telefonirati. Da, potrpežljivo bodo čakali na faks. Ne, prepovedano se je zadrževati na meji. Da, oni ne delajo izjem.

Iz menjalnice telefoniramo v Ljubljano, na drugi strani žice nam obljubijo faks. Hitro.

Hitro je časovna enota, daljša od 90 minut, kajti prav toliko je zdržala dalmatinska Margareta, ki nas je naenkrat začela potiskati v avtobus: »Ne bom čakal niti Boga očeta več! Kdor hoče v Ljubljano, naj vstopi!«

Željko Vuković reče, naj kar gremo in ga pustimo tam, se bo že znašel, morda pa se bo vrnil v Beograd.

Avtobus odpelje in srbski poslovnež nadaljuje tam, kjer je končal: posel mi je že šel po zlu, pravi, zakaj smo čakali tistega novinarja, kaj nam je bilo treba klicati prvo pomoč, saj vendar vemo, kako se to dela na Zahodu, kamor mi (Srbija? Slovenija? Madžarska?) ne bomo nikoli prišli. Gledamo skozi okno; poslovnež si je, potem ko smo zapustili mejo,

našel novo zabavo. Šteje pokopališča, mimo katerih se peljemo. »... peto, šesto..., koliko pokopališč!«

Drznen si podvomiti o tem, kar vidimo vsi: kovinski znak z napisom Ljubljana je v eni, mi pa se peljemo v drugo smer!

Hrup in strah sta se pomešala in stopnjevala do paranoje; nihče si ne upa vprašati Mojstra in Margarete, kam gremo. Srbski poslovnež gestikulira, da je šlo vse v pizdo materino. Slovenija pod soncem se materializira v obliki velike bolnišnice v predmestju Murske Sobotice; parkiramo pred vhodom, že navajeni potrpežljivega čakanja. Albanci, ki nenadoma niso več servilni in prijazni, odidejo v bife, da bi tam objokovali tuji infarkt. Preostanek avtobusa se razleže po polju in asfaltu, lačen, žejen in pripravljen na vse nadaljnje tragedije.

Optimisti, ki so stavili, da bomo v Ljubljani že okoli poldneva, nenadoma postanejo pesimisti. Vse bolj sem prepričan, da bom ostanek življenja preživel v tem zakletem avtobusu na relaciji bolnica-Murska Sobota-meja-bolnica-Murska Sobota-bolnica.

»Živ je, a komaj,« sporoči Mojster, medtem ko seda za volan, »toda nekdo iz Beograda mora priti ponj, da bo plačal stroške. Brezplačno ga ne bodo zdravili.«

Predstavljam si, kako upokojencu, ki je v komi, osebe bolnice na skrivaj, v temi, izključni aparate. Sicer pa, poskuša biti duhovit srbski poslovnež, kaj ti bo življenje, če nimaš vizuma! Do Ljubljane ne spregovorimo niti besede: Mojster ne prižge radia, verjetno je tudi njemu mučno. Margareta zaspil; dobro, vsaj ne bomo tepeni.

Nihče ne verjame, da zares prihajamo v Ljubljano. Šele pet popoldne je, potovali smo samo dvajset ur, zakaj tako hitro, hočemo še!

Srbski poslovnež sešteva poslovne rezultate: dva v bolnici, eden od njiju v življenjski nevarnosti, novinar zadržan na meji, vsaj pet potnikov na robu živčnega zloma, drugi z mentalnimi in fizičnimi motnjami.

»Dragi potniki, to ni avtobus podjetja "Krstić in sin" iz filma Ko to tamo peva,« pove deklica, ki se je predstavljala kot vodja potovanja, »kljub vsemu vas vabimo, da še kdaj potujete z nami. Hvala za razumevanje.«

Ves avtobus se histerično smeje. Deklica se smeje, celo Margareta se reži. Mojster se je nagnil nad volan, ker ga je zvililo od krohoti.

Zares smešno: prišli smo v Ljubljano! □

Epilog: MOJSTER: še vedno v bolnišnici v Baji. Okreval bo vsaj nekaj mesecev.

UPOKOJENEC: 48 ur po prihodu v Ljubljano smo izvedeli, da je še vedno živ. Sorodniki iz Beograda so se odpravili na obisk k njemu. S seboj so vzeli tudi denar.

VUKOVIĆ: novinar Borbe se je kot fantom pojavil v hotelu Union v sredo zvečer, okoli devete. Do glavnega mesta »male in mlade neodvisne države na sončni strani Alp« ga je pripeljal Srb, šofer tovornjaka z italijansko registracijo.

SRBSKI POSLOVNEŽ: ko je iz prtijažnika jemal svojo torbo, je stisnil skozi zobe: »Nikoli več,« pogledal na uro in izginil.

LUKOVIĆ: na sprejemu, ki ga je pripravila slovenska vlada, je spoznal Lojzeta Peterleta, kar je bil eden najsrečnejših trenutkov v njegovem življenju.